

กร=บวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการดำเนิน งานของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

นันทพร ปานประภากร นักวิเคราะห์นโยบายและแผน

แรกเริ่มเดิมทีกร=บวนการยุติธรรมของประเทศไทยเป็นในรูปแบบ
ของการนำผู้กร=ทำความผิดมาลงโทษทางกฎหมาย จึงทำให้เกิดปัญหาคดี
ชั้นศาลเป็นจำนวนมาก โดยที่ไม่ได้ให้ความสำคัญในการหาข้อยุติพิพาทกัน
ในชั้นพนักงานสอบสวนหรือในชั้นอัยการ ดังนั้นเมื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น
โดยเฉพา=อย่างจริงจังในคดีของเด็กละ=เยาวชนที่เข้าสู่กร=บวนการยุติธรรม
จึงทำให้มีการนำแนวคิดกร=บวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เพื่ออำนวยความสะดวก
ความสะดวกในการหาข้อยุติพิพาทร่วมกันและ=สามารถให้ผู้ที่ถูกกร=ทำผิดสามารถ
กลับคืนสู่สังคมได้อย่างเหมาะสม

กร=บวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice :RJ) เป็นแนวความคิดในสาขาวิชาวิทยาและ=เชิงจิตวิทยาที่เป็นแนวความคิด
ที่กำหนดสมมติฐานเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้น โดยเป็นแนวทางในการแก้ไข
บำบัดฟื้นฟู เฝ้าระวังในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมที่คู่กรณี
ทุกฝ่ายเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นกร=บวน
การยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงหมายถึง กร=บวนการใดๆที่สร้างความ
ร่วมมือของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้เสียหายผู้กร=ทำความผิด ชุมชน
สังคม พนักงานสอบสวน อัยการ เพื่อหาข้อยุติในกรณีที่เกิดข้อพิพาท
จากการกร=ทำความผิด ด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์โดยการสร้างความสัมพันธ์
ที่ดีแทนการจำคุกในการลงโทษ เป็นการเลือกใช้ในความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย
ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายทางด้านทรัพย์สิน ร่างกาย และจิตใจ
กร=บวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นกร=บวนการที่มุ่งเน้นใน
การเยียวยา ความเสียหายจากผู้กร=ทำผิดที่ได้กร=ทำต่อผู้เสียหายเพื่อเป็น
หลักประกันว่าผู้กร=ทำผิดจะไม่กลับไปกร=ทำผิดซ้ำ จึงเห็นได้ว่ากร=บวนการ
ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกร=บวนการที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่าง
ผู้เสียหาย ผู้กร=ทำความผิด ชุมชน สังคม พนักงานสอบสวนและ=อัยการ
เพื่อหาทางออกร่วมกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการกร=ทำผิด
หรือรวมทั้งเป็นการป้องกันการกร=ทำความผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคตแทน
การลงโทษทางกฎหมาย[1]

รูปแบบขบวนการ=บวนการยุติธรรมเชิงความสัมพันธ์ โดยทั่วโลกนำ
กร=บวนการดังกล่าวมาใช้ในรูปแบบที่ต่างกันกันออกไปตามแต่บริบทของ
สังคมและวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 4 รูปแบบ
ใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

1.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอาชญากรรม-ผู้กระทำความผิด (Victim-
Offender Mediation) คือ การสนับสนุนให้มีการเจรจาข้อ
อาชญากรรมด้วยการจัดเวทีให้ข้อพิพาท=พูดคุยกับผู้กระทำความผิดบนพื้นฐาน
ของความสมัครใจ ขอให้ผู้กระทำความผิดเรียนรู้ถึงผลกระทบ=เข้ามา
แสดงความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเอง วิธีนี้เป็นที่แพร่หลายในยุโรป

2.การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferences)
คือ วิธีการที่ถือว่าการจำถึงความเสียหายหรือการก่ออาชญากรรม
และ=ความเสียหายของชุมชนที่มอบให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนชุมชนในรูปแบบนี้
ประกอบด้วยการเจรจาข้อพิพาทอาชญากรรม ผู้กระทำความผิด และสมาชิกครอบครัวที่
มีความสำคัญหรือเพื่อนของทั้งสองฝ่าย รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้ดำเนินการ
ไกล่เกลี่ย โดยอาจดำเนินการในสถานที่ต่างๆ เช่น โรงเรียน โบสถ์ เป็นต้น
วิธีนี้เป็นที่แพร่หลายในนิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา และแคนาดา

3.การพิจารณาแบบวงล้อม (Sentencing Circles) คือ วงล้อม
แห่งสันติวิธี ซึ่งผู้เข้าร่วม=ถือวงล้อมเป็นวงกลมโดยสมาชิกพิจารณาจาก
เป็นผู้ที่เคยทำงานในด้านตำรวจ ผู้พิพากษา หรืออื่นๆที่เคยรับผิดชอบงาน
ในการพิจารณาหรือควบคุมสอดส่อง วิธีนี้เป็นที่แพร่หลายใน
ชาวพื้นเมืองของยุโรปเหนือ โดยเฉพาะชาว=บอร์จีนแคนาดาและ=ประชากร
ทางตะวันตกเฉียงใต้ของอเมริกา

4.คณะกรรมการบูรณาการชุมชน (Community Reparative
Boards) คือ วิธีการเชิงความสัมพันธ์ ที่ชุมชนร่วมกันรับผิดชอบ ช่วยเหลือ
ผู้กระทำความผิดที่กลับมาอยู่ในชุมชน เพื่อเป็นต้นแบบในการแสดงความรับผิดชอบ
ต่อผู้กระทำความผิด อาจประกอบด้วยคนในชุมชน ผู้ศึกษา ผู้แทนจาก
กร=บวนการยุติธรรมหรือสมาชิกในครอบครัวเพื่อเป็นตัวแทนในการ
การแบ่งเบณคดีหรือการคุมประพฤติในความผิดที่ไม่ร้ายแรง[2]

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายเพื่อประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดจริงมีประเทศต่างๆนำกระบวนการดังกล่าวมาพัฒนาและนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคม วัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยในทวีปอเมริกาเหนือได้นำเอากระบวนการดังกล่าวมาใช้ ไม่ว่าจะเป็นเชิงการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด (VOM) ในสหรัฐอเมริกาได้นำเอาการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด หรือ Victim Offender Mediation มาใช้ร่วมกับกระบวนการยุติธรรม โดยเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการใช้วิธีการดังกล่าวนี้

ส่วนประเทศไทยซึ่งเคยได้มีการตราพระราชบัญญัติ The Children, Young Persons their Families Act 1989 มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับเยาวชน โดยกำหนดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวหรือเรียกว่า Family Group Conference สำหรับประเทศไทยประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในการลดและจัดการกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้น โดยให้เจ้าหน้าที่เรียนรู้การแก้ไขผู้กระทำผิดและการฟื้นฟูชุมชน เนื่องจากมีการเห็นพ้องตรงกันว่าควรมุ่งเน้นการแก้ไขผู้กระทำผิดมากกว่าการลงโทษ ส่วนในประเทศไทยได้ใช้กระบวนการดังกล่าวในศาลยุติธรรมเพื่อประนีประนอมข้อพิพาทเชิงสมานฉันท์ในคดีเด็กและเยาวชนในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2533 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 ในมาตรา 86 มาตรา 90 และมาตรา 132[3]

กรมพัฒนาและคุ้มครองเด็กและเยาวชนนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้โดยมุ่งเน้นฟื้นฟูความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมที่สูญเสียไปอันเนื่องมาจากอาชญากรรม ให้กลับคืนสู่สภาพเดิมด้วยการหาแนวทางการร่วมกันในการแก้ไขปัญหา บำบัดฟื้นฟู ผู้เสียหายจากผู้กระทำผิด โดยอาจมีบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย เน้นในการฟื้นฟูให้ผู้กระทำผิดได้สำนึกผิดในสิ่งที่ตนกระทำ และได้เยียวยาผู้เสียหายรวมทั้งชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิด วิธีดังกล่าวสามารถนำมาใช้กับคดีทุกประเภท ทั้งในความผิดส่วนบุคคลและความผิดทางอาญาแผ่นดินและมีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี โดยมิขึ้นต่อการดำเนินการดังนี้

1.การเข้าสู่กร=บวนการยุติธรรมเร็วช่วนขึ้นทึในคดีทึมีโทษ
กำหนดไว้ไม่เกิน 5 ปี โดงผู้กร=ทำผิดแล=ผู้ติงหาชอ=เข้าสู่กร=บวน
การด้วชัว 100

2.การประเมินผู้สัมภาษณ์ที่มีกระบวนการหลากหลายรูปแบบดังที่กล่าวมาในข้างต้น มีขั้นตอนที่คล้ายเคื่งกัน โดยมีการทำวน 3 ขั้นตอน คือ

2.1 ขั้นตอนการเตรียมการประมูล ดำเนินการโดยผู้ประสาน
การประมูลเป็นผู้ให้คำปรึกษาทั่ว 2 ฝ่าย

2.2 ขั้นตอนการประมวลผล โดยเปิดประมวลผลจากคนกล่าวถึง
วัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินการ และให้ผู้เข้าร่วมได้มีโอกาสพูดถึง
ความรู้สึกและความคิดเห็นที่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหา เฉพาะใน
ความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้ที่กระทำผิดรับผิดชอบต่อการกระทำ
ของตน

2.3 ขั้นตอนติดตามผล ที่ประ=ธุมมีการจัดทำแผนการแก้ไข
 บำบัด พื้นฟูโดยมีผู้ประ=สานการประ=ธุมเป็นตัวแทนในการติดตามผลขอ
 ท้วงติงฝ่ายที่ผู้กร=ทำผิดแล=ผู้ได้รับความเสียหายว่าได้มีการปฏิบัติตาม
 ข้อตกลงหรือไม่ ถ้าไม่เป็นตามแผนอาจ=มีการประ=ธุมใหม่อีกครั้ง
 เพื่อให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงเดิมหรือมีการแก้ไขใหม่จนไปถึงการ
 มีการยกเลิกกร=บวนการดังกล่าวได้[4]

พร=ราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในความยินยอมในการใช้มาตรการพิเศษแทนการจำคุกซึ่งขอผู้เสียหายกับเด็กและเยาวชนที่กร=ทำผิดโดยที่ทั้งสองฝ่ายจะถือว่าให้ความยินยอมในการใช้มาตรการพิเศษแทนการจำคุกและ=ความยินยอมในการใช้แผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู โดยที่กฎหมายกำหนดโทษไว้ไม่เกิน 5 ปี เมื่อได้จัดทำแผนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเสร็จเรียบร้อยแล้วให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้พิจารณาและ=ช่วยให้แก่พนักงานอัยการ[5]
เมื่อพนักงานอัยการขึ้นชออบกับแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว สถานพินิจฯจ=ทำหนังสือแจ้งไปยังศาลเยาวชนและครอบครัวต่อไป และดำเนินการตามแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูที่วางไว้

แม้ว่าในปัจจุบันสถิติเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมีจำนวนลดลง แต่กรมพัฒนาระบบงานสนับสนุนให้มีการใช้มาตรการพิเศษตาม มาตรา 86 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 อย่างต่อเนื่อง เพื่อลดผลกระทบจากอันเกิดจากการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมต่อเด็กและเยาวชนและเพื่อให้เด็กและเยาวชนกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

เอกสารอ้างอิง

[1] พระธรรม ชำตุ่ม. (2560). **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน(Restorative Justice for Law on Procedure of the Juveniles).**วารสารนิติรัฐกิจและสังคมศาสตร์.สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ฉบับที่ 1 (2560): มกราคม – มิถุนายน 2560 2566. [https://so06.tci-](https://so06.tci-thaijo.org/index.php/lawcrru/article/view/173705/124427)

[thaijo.org/index.php/lawcrru/article/view/173705/124427](https://so06.tci-thaijo.org/index.php/lawcrru/article/view/173705/124427) (ออนไลน์).สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2566

[2] เพลินตา ตันธะวงศ์.(2553).**กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการกร=ทำความเข้าใจอาชญากรรมเด็กหรือเยาวชน.**จุลนิตีสถาบันนิติบัญญัติ ฉบับที่3(พ.ค.-มิ.ย.2553)กล่าวที่มา:
<https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php> (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2566

[3] ประภาวรัตน์ ตันธะวงศ์.(2566).**กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาเด็กและเยาวชน.**มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.กล่าวที่มา: เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาเด็กและเยาวชน.สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2566

[4] **สรุปสาระสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.**กล่าวที่มา:<https://www.krisdika.go.th/data/activity/act210.pdf> (ออนไลน์) สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2566

[5] มาริสา กอเข็มสุข.(2558).**ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการปล่อยเด็กและเยาวชน.**มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.กล่าวที่มา:
<http://law.master.kbu.ac.th/StudentTheses/2558/2558-005.pdf> (ออนไลน์).สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2566